CANAVAR AY

Yazan: Mila Kurudimova

Çeviren: Deniz Karakurt

2023

Canavar Ay

(anlatma)

Yazan: Mila Kurudimova

Gagavuzca'dan Çeviren: Deniz Karakurt

Çevirmen notu: Gagavuzca'nın söz dizimine ve cümle yapısına elden geldiği kadar dokunulmamaya çalışılmıştır. Hatta pek çok fiil çekimi de yalnızca ses uyarlamaları ile aktarılmıştır. Böylece Türkçe'ye çevrilen metinde çok ilginç bir biçimde kendiliğinden yarı şiirsel bir anlatım ortaya çıkmıştır. "Hem" sözcüğü Gagavuzca'da "ve" bağlacına karşılık gelir ve sürekli olarak bu anlamda kullanılır. Çeviride pek çok yerde dilimizdeki karşılığı ile verilirken, anlamın bozulmadığı durumlarda ise orijinal kullanım tercih edilerek olduğu gibi bırakılmıştır. Canavar Ay, Gagavuzlar tarafından günümüzde de kullanılmakta olan ulusal takvimlerindeki onuncu ayın, (Türk takvimine göre Ekim ayının) adıdır.

***

– Gerçekten mi istersin anlatayım sana bu masalı?

– Gerçekten, nine (mali)!

– Sen korkmayacak mısın sonra?

– Korkmakla daha da pek ilginç [meraklı] olur.

Çocukcağız (çocucak) biraz eşindi [yuvarlandı, zıpladı, kıvrandı vs.] sedirde beklerken, ne zaman ninesi başlayacak (çekedecek) anlatmaya [– pat: tahta yatak, sedir]. Masa üstünde yavaşçacık yanardı gaz lambasının ateşi.

– Hem ben beğenirim, ne zaman (açan) söndürürler şafkları [şafk – şavk: ışık, aydınlatma gereci]; hepsi olur öyle büyülü-masallı!

– Karanlıkta insan görür daha (taa) çok, gündüz kadar. Hangi (nesoy) yaratmayı [kurmacayı, hikayeyi] sana anlatayım? diye sordu ninesi, kaldırıp lambanın küçülmüş fitilini.

– İşte onun için…

– Kimin için? şaşarak, sordu ninesi.

– Ben korkarım onun adını söylemeye; çağırmayım onu benim kafama! -diye- fısırdadı [fısıldadı] çocucak da ekledi; "Yabanı için".

– Yabanı mı yoksa (osa) canavar için mi? diye sordu ninesi öyle, hani lambanın ateşi başladı titremeye.

Çevirmen notu: Yabanı ve Canavar sözcüklerinin her ikisi de Gagavuzca'da kurt anlamında kullanılır. Ancak burada kurdun biraz daha farklı türlerinden bahsedildiği anlaşılmakta.

Torunu (unukası) sindi de saklandı yastıklar arasında ninesinin patında [sedirinde]. Bu iş ninenin gözüne ilişti de onun gözleri gülümsedi. Yerleşip, o başladı anlatmasına.

…Yaşarmış bir varlıklı adam. Onun soy adını kimse tutmaz aklında. O vakitlerde sokak ya da mahalle adları [insanlara mahallede takılan adlar] vardı da o adlar geçerdiler soy boylarından soy boylarına. Mahallede bu adama Sançu derdiler. Belki, Sançu onun adıymış, kim şimdi söyleyecek? Varmış onda oniki koyun hem bir inek: haklı varlık [iyi servet] o vakitlerde.

– Nasıl vakitlerde, be nine?

– Ne zaman ben daha küçüktüm, ağaçlar da büyüktüler.

Torunu şaşıp, baktı nineye: o bilirdi her bir buruşukluğu onun güzel suratında.

– Sen de küçüktün mü?

Bu bir candan açık soruştu; ne kadar açıktı, o kadar da acıdandı [can yakıcıydı, üzücüydü].

– Elbet ki! Tam senin kadarken (nicä sän – nice sen); kaçardım sokaklarda ve korkardım korkunç masallardan. Ama daha da çok beğenirdim korkutmayı senin gibi sulu ördek yavrularını [boboçları].

Çocuk öyle bir surat astı, sanırsın (sansın) şimdi ağlayacak, ama ninesi yalpak [usulca, nazikçe] sıvazladı onun elma gibi yanaklarını ve ilerletti [sürdürdü] lafını.

Sançu'nun ailesi zenginmiş hem kısmetliymiş, ama bir gün onun evine kahır [dert, büyük acı] uğramış. Onun güzel, kıvrak boylu karısı ansızdan hastalanmış da üç günde ölmüş. Biricik kızını, Mariya'yı, Sançu tezden evermiş [evlendirmiş] bir zengin adamla uzak hem yabancı yerlerden. Üç yıl geçti, nice o görmedi sevgili kızını. Doğrudan [doğrusu], Sançu pek değişti: yalnız yaşardı, pek (may) kimseyle laf etmezdi. Ama kendi işini bilirdi: hepsini kırnak [titiz] ve hesaplı yapardı.

O vakitlerde kışlar soğuktu: ayaz güçlüydü, daha Kasım ayında derin kar olurdu. Her sabah Sançu saat beşte kalkardı, ineği sağardı, koyunlara [? yem / su] verirdi.

Bir ayazlı sabahta girer Sançu koyun damına da görür, hani bir koyun kaybolmuş, yalnızca kırmızı kan izi kalmış ta tokattan [kapıdan] çukura kadar (taa tokattan çukuradan). Sançu'nun saçları dikine kalkmış, ama yalnız o çukura korkmuş gitmeye. "Aman, Allah'ım, ver bana sabır da dayanayım!"; -diye- yalvarmış o Allaha.

O zaman Sançu bir şey kimseye söylemedi. Ertesi günü daha bir koyun kaybolmuş. Böyle üç koyunu daha kaybetti o. Beşinci gün dayanamadı Sançu da gitti komşusuna (komuşuna), Bozbey'e (mahallede onlara öyle derdiler).

– Bey, komşu, neler başıma geldi! Birisi (kimsä – kimse) benim koyunlarımı taşıyor [götürüyor]; -diyerek- oturup sakat sokak iskemlesinde, ofladı Sançu.

Burada öbür komşu katıldı, hani geçerdi o zaman onların yanından da bir mahalle haberini de kaçırmazdı:

– Yabanı mı otlamış [yemiş] koyunlarını?

Öfkelendi Sançu, kalktı gitmeye, ama Bozbey onu durdurdu (durguttu).

– Ko [bırak] biraz sular durulsun! Nereye gideceksin koyunları aramaya? Çukura yoksa dağa mı? O yabanın yuvasına gitmeye kemik aramaya. Sen telle damın [ahırın] tokadını [kapısını] bağla, da yüze çıkacak [ortaya çıkacak], kim koyunlarını taşıyor.

Öbür güne bakar; bir koyun daha yok, sade boz yapağı (yapaa) yünleri telde kalmış. Kahırlandı Sançu, ona bütün köy gülüyordu. Gitti o eve, fufaykayı [av yeleğini] giydi, aldı tüfeğini de çayıra çıktı. Onun karşısına komşusu Bozbey geldi: iri (balaban), güçlü, yalnızca (salt) birkaç ilk beyaz kıl peydahlanmış saçlarında.

– Sen nereye toplandın, komşu? Yabanın yuvasına mı?

Sançu bişey demedi. Rüzgar (Lüzgär) ulurdu (uluyardı) aç canavar gibi. Zar-zor inandırdı Bozbey Sançu'yu, hani yalnız gitmek dağa akıllı iş değildir.

Sançu gitti eve, ama uyku ona gelmezdi. Birazdan uyukladı da göründü ona rahmetli karısı: sanki durur o beyaz çemberle de pencereye vurur: "tuk-tuk", "tuk-tuk". Uyku semesi [uyku sersemi] Sançu anladı, hani birisi (kimsä – kimse) vurur kapıya. Hepsi karıştı onun kafasında – uyku mu yoksa gerçekten birisi onu çağırır mı? O hızlı atladı sedirden de (pattan da) hızlandı [aceleyle koştu] tüfeğine, hani asılıydı kapının yanında…

Çocucak kıynaş [yan gözle] baktı kapıya doğru, sonra nineye: o rahatça örerdi iki-renkli çorabı, ince-ince dizip sıralarını. O hiç hesap almadı [esap almadı – ciddiye almadı] torununun (unukasının) korkak bakışını da ilerletirdi masalı. "Ya da bu gerçekten mi olmuş?" -diye- kendi kendine şaştı çocucak.

…

– Sançu enişte, aç kapıyı! Bu Vasili kayınçonun (kayunçunun) oğlu Todi'ydi.

Todi hızlı içeri girdi; bem-beyaz suratı, sanırsın ölüyü görmüş. Elleri titrer. Anlatmış o, hani evin dolayında bütün gece yabanılar gezinirmişler, ulurmuşlar (uluyarmışlar) da tüm komşuları bırakmazmışlar rahata. Çirkin iş! Sade sabaha karşı bu ulumak yavaşlamış da yabanılar gitmişler. Ne zaman (açan) çıkmış insanlar sokağa; görmüşler, hani birkaç kapıda kan iz varmış.

Bu kere insana ve hayvanlara onlar değmediler de büyük zarar yapmadılar.

– Ne kabahatimiz var? -diye- yavaşçacık sordu Todi. Söylerdi Angeli nine (babu); işlemeyin [çalışmayın] "Canavar yortularında"! Kim ne dikerse yoksa dokursa, ya da bıçağı bilerse; canavar kan isteyecek! Aman, neler başımıza geldi!

– He ya, ben de aklıma getiririm; anam anlatırdı, -diye- düşünceli ekledi Sançu. "Ama o – hepsi ninenin (babunun) masalları! Ben onlara inanmıyorum!"

Todi kalktı da sert baktı eniştesine:

– Tüm (hepsi) köyde söylerler, hani sade siz kabahatlisiniz! Sizden tüm belalar çeketti (başladı). Sizi ölüm arıyor: karınızı gömdünüz, sora da kızınızı verdiniz bir yabancıya. Belki o da artık mezarlıkta leylakların altında şu andan sonra [şansora]!

Todi'nin gözleri yaşla doluydu, sesi kesindi [kısıktı]. Sançu artık (geeri – gayrı) bir şey demedi, bağırmadı; zira onun canının bir saklı köşesinde bu korkunç fikirler çoktan yer almışlardı: o düşünürdü, sağ mı onun kızcağızı, kısmetli mi? O bilmezdi, nereye o düştü yabancı yerlerde, yabancı ellerde.

Ansızdan işitildi kiminse adımları kapı önünde. Bir de içeri girdi Sançu'nun kayınçosu Vasili:

– Sen nereye kayboldun? -diye- selam vermeden, sordu o Todi'ye.

– Kalktım, baktım: can-cun (tan-tun) yok! -diye- dalaştı [dadandı] o çocuğa, koyunlara dadanmış yabanı gibi.

– Sen kudurma evimde! -diyerek- savaştı [uğraştı] ona karşı çıkmaya Sançu.

– Ben seninle laf etmiyorum, ben alırım çocuğumu da giderim, -diye- doğrultarak beyaz sakalını, cevap verdi Todi'nin babası da çıktı içerden.

Todi kalktı da hızla çıktı dışarı babasının ardına. Sançu yetiştirmedi ağzını da açmaya; onlar şu andan sonra gitmiştiler (şansora gittiydilär) [Şançu ağzını açmaya fırsat bulamadan gitmiştiler]. Vasili, onun rahmetli karısının büyük kardaşı, hiç hoşlanmıyordu (azetmeerdi – haz etmiyordu) Sançu'dan. Ama ne zamandan beri Sançu everdi biricik kızını yabancı adama, dağcı oduncuya; Vasili onunla hepten lafını kesti.

Sançu daha biraz durdu, düşündü, sonra çıktı harmana, saydı koyunları, ineğe su verdi, damdan daha yulaf getirdi, köpeğe ekmek verdi. Hayvanlarla o anlaşırdı daha iyi [isläă: isleğe], insanlardan daha fazla. Onu-bunu yaparken, Sançu hesap almadı [ciddiye almadı], nice gün geçti de tez akşamladı. O savaşırdı [uğraşırdı] yalnızca içeri girmemek için kendine iş bulmaya. Birkaç kere o seslendi (sesetti) komşusuna, ama o, besbelli, yoktu evde.

– Bozbey! -diye- çağırdı o, ne zaman (açan) ona göründü kiminse gölgesi kapı önünde.

Sançu benzetti komşusuna, ama ses yoktu. Aydınlık (tunuk – berrak) şavk ha yanardı, ha sönerdi. Ay daha doğmadı da karanlık gece aktarıldı [doldu] doz-dolaya [çepeçevreye].

– Bozbey! Sen misin? -diye- sordu daha bir kere Sançu, yavaş yaklaşıp avlu (aul) içindeki gölgeye. Kırpıp [kıpıp] gözlerini bir-iki kere, baktı; gölge kayboldu. “Göründü mü, oysa nasıl (naşi)?” -diye- kendi kendine söyleniyordu o.

Bir de hemen ardında işitildi ağır adımlar, ama Sançu yetişemedi dönmeye de bakmaya kim o: hepsi kap-kara oldu, da o düştü yere. Sançu tutmazdı aklında, nerede o, ne zamandan: kendisine geldiğiyle, çıktı, hani yatarmış o yabancı bir yerde. Kafasına sanki demirle vurmuşlar, bacakları hepten uyuşmuş (uyvaşmış). Sançu savaştı [uğraştı] kalkmaya.

– Ayıldın mı? Nasıl (nesoy) adamlar; içerler daha domuza dayı (dayka) deyince! -diye- sordu ihtiyar bir ses.

Sançu bu sesi birden tanıdı; Anika babu, hani yaşardı köyün kenarında, ama tüm haberleri en ilk o bilirdi.

– Ben içmedim! -diye- sertçe söyledi Sançu: "Kim beni buraya getirdi?"

– Ben getirdim. Sen yuvarlanırdın köşede kör-kütük. Senin fufaykan (av yeleğin) bütünüyle şarab kokar, -diye- başladı (çeketti) söylenmeye babu, ama Sançu acıdan oflamaya başladı da o sustu.

– Çok insan geçti de biri de kaldırmadı seni, yardım etmedi. Sen daha çok çamur içinde yatacaktın, eğer ben seni kurtarmayaydım.

– Ben kabahatliyim, ben bunu bilirim! Ama ben gerçekten içmedim, inanın. Kabahatliyim, kabahatliyim. Pişman olmuştu Sançu.

– Nerede kabahatin var be, Sançu? -diye- gülümsedi nine. Kabahatlisin, hani içtiğin de yoktu, biri seni eve mi taşısın? Oysa sen düşünürsün, el alem ne (ne aalem mi) diyecek?

– El alem ne (ne aalem – başkası / başkaları) diyecek hiç önemli değildir! Ben kabahatliyim benim kızcağızımın önünde. Öleceğim de öle de bilmeyeceğim, nasıl yaşıyor Maniciğim [? Mariciğim]; kısmetli mi, var mı sağlığı?

– İyi, hadi; şimdi ölmüyorsun! -diye- kesti nine.

Sançu avuçlarıyla kapadı gözlerini de başladı (çeketti) hınçkırmaya [hıçkırmaya]. Anika nine başka bir şey demedi, getirdi ona bir çömlek (çölmek – maşrapa, demlik) çay mı, kaynar [kaynak] su mu. O bakışla gösterdi çömleği de Sançu yudum-yudum içti bu faydalı kaynatmayı. Ondan gerçekten tez boşladı [vazgeçti]. Bir vakitten sora Sançu uyukladı. Düşünde o gördü kızını çocuklarla; onlar otururdular sofrada da tatlı-tatlı yerdiler taze ekmek ve mürde ile [mürdä – bir tür baharat. Bkz. Yazının sonundaki ek bilgi]. Bu kokudan o uyandı da; ninecik tam çıkarmıştı ekmeği fırından da pay ederdi pesmetleri [peksimetleri – pişileri]. Açık borkancık [küçük kavanoz] mürdeylen peydahlandı onun elinde.

– Al ye de git eve! dedi sertçe nine, hiç bakmayarak Sançu'ya.

– Allelem [Allahu alem – Anadolu'da Ellaham] ben öfkelendirdim yabanları, zira onlar istemiyorlar bırakmaya beni rahata.

– Sen daha iyi düşün, hangi insanları sen öfkelendirdin.

Sançu düşünmeli idi; mürdeli ekmeğe şükürledi babuyu da [teşekkür etti] giydi fufaykasını [av yeleğini], gitti eve. Güneş salt [artık] peydahlanırdı, o zaman o çıktı dışarı. Sançu kaçarak geldi eve, sanki (sansın) korkardı, hani onu biri (kimsä – kimse) tutacak. Kapı açıktı, içerde şafk [şavk – ışık] yanardı, aç hayvanlar, duyup çorbacıyı [sahiplerini], başladılar (çekettiler) bağırmaya.

Sançu bakındı merakla, ama yabancı bir şey bulamadı. Bir beş dakikadan sora gelir Bozbey taligayla [at arabasıyla]: o pek istemezdi laf etmeye de salt (sırf) elle selam verdi komşusuna.

– Sabah hayır olsun! dedi Sançu.

– Hayır olsun! -diye- cevap verdi Bozbey de hızlandı [acele ile gitti] eve. "İki gündür yoldayım; bu kere panayırdan zor geldim. Uzak yol!"

Sançu salladı kafasını (o daha acıyordu) da girdi içeri. Ağır karlı bulutlar kapadılar bütün göğü. Üç gün kar savurdardı (saurdadı – tipi yaptı), soğuk rüzgar uluyordu, vurup ayazlı pencerelere. Zavallı insanlar saklanırdılar evlerde, soba yanında. Ama Sançu bu savurgundan (saurgundan – tipiden) hiç korkmadı; o hep erken kalkardı, hayvanlara su-yem verirdi, paklardı [temizlerdi; Anadolu'da: peklerdi] kapı önünü kardan. O umutlanırdı, hani yabanılar bıraktılar onu rahata.

Ama birkaç günden sonra onun rahatını hepten bozdular. Bem-beyaz kar yastığı örttü yeri ve ağaçları hafif tüyler gibi. Kar yavaşladı, da gökte peydahlandı yalabık ay. Ansızdan gece arasında [yarısında, ortasında] bir çirkin ses geldi; canavar uluması. Sançu atladı yerinden, alıp tüfeğini, kaçarak çıktı dışarı. O gördü birkaç gölge ahırın yanında da iki kere yukarı ateş etti. İşitildi köpek oysa yaban hırlaması hem de kaçan insan adımlarının karda sesi. Sançu kaçtı harmana; oradan çayır aşırı dağa, ama öyle de kimseyi tutup, yakalayamadı. Ne yapsın; baktı-baktı beyaz kar üstünde adımlara, ama onlar karıştılar [karışıp kayboldular] derin dağ içinde. Bu dağları Sançu iyi bilmezdi; o nedenle (onuştan) döndü evine doğru. Ne zaman o yaklaştı çayıra, dağın kenarında, komşusu Bozbey sesetti [seslendi] ona:

– Sen kimden kaçarsın, be Sançu–batü? [batü: kardeş, ağabey – Batı dilleri kökenli]

– Yabanıları isterdim tutmayı, -diyerek- soluklandı Sançu; "Sen burada ne yaparsın gece yarısında?"

– Ey, benim de harmanım çıkar bu çayıra. Ben ateş etmeyi işittim de çıktım bakmaya, ne oldu. Seninle nasılsa olur bu günler…

Sançu salt [sırf] salladı elini de, bir şey demeyip, gitti eve. Yıkayıp suratını taze karla, o girdi içeri de yattı uyumaya; sadece hızlıca bu korkulu olayı unutmak için. Ama saat üçte-dörtte o ansızdan kalktı, sanki sıçrayıp kalktı, uyandı (daptur geldi). O hızlandı [koştu] tüfeğine, ışığı açmayıp, hızlı giyindi de çıktı dışarı. Yavaşçacık geçip Bozbeyin yaz (dış) mutfağına, onun kapıları salt (sırf) ince telle bağlıydılar, o girdi içeri, orada tatlı uyuyordu komşusu.

– Sen sesettin [seslendin] bana, ne zaman ben giderdim çayırdan eve; sen benim ardımdaydın; -dedi- tüfeğin soğuk kavalıyla değip Bozbeyin çıplak gövdesine; "Seslen," dedi Sançu.

Bozbey'se uyku semesi açtı gözlerini de anlamadan bakardı öfkeli komşusuna.

– Sen dedin, hani işittin patlamaları (patlamakları) da kaçtın bakmaya ne oldu; -diye- hep söyleniyordu Sançu, biraz yumuşayıp ama. "Ben çıktım aramaya hırsızı yalnız, aykırladım [içinde geçip gittim] çayırı da işitmedim, hani kimse kaçsın [koşsun] benim ardımda. Ahırın

yanında ben aha gördüm insan hem hayvan (ya köpek, ya yabanı) adımların izlerini. Böyle izleri senin avlunun içinde ben çok kere gördüm, ama salt [sırf] şimdi farkettim ki; sende köpek yok.

Sançu sanki kendi kendine bu matematik davasını açıklardı, ama onu daha çözmedi de cevabı bilmezdi:

– Ne zaman sen beni çağırdın; ben hızlandım [koştum] eve, sen de giderdin dağdan. O gün, ne zaman (açan) kimse ardından vurdu kafama; ben tanıdım o gölgeyi; o sendin!

– Sen kaçarsın gölgenin ardına. Sen kendin bir gölge gibi olmuşun! -diye- yavaşça cevapladı Bozbey: "İzin var mı giyineyim?

Sançu onaylayarak salladı kafasını. Bozbey kalktı, komşunun tüfeğini bir tarafına ittirdi de hızlı çeketti [başladı] giyinmeye. Gömleğini iliklerken, o uzun-uzun baktı Sançu'ya.

– Kabul ederim, hani burada ben yanlış yaptım. Ahmağım! Ama sen bana borçlusun – nasıl da olsa, ben seni öldürmedim; dedi gülümseyerek Bozbey.

– Niçin?

– Nine Anika…

– Nine Anika da mı bu işe karıştı? -diye- şaştı Sançu. "O demişti ki, hani bulduydu beni köşede çamur içinde."

– Ya kurtardı mı seni? -diye- sordu komşusu. "Anika nine, kızlığında annenin teyzesi (lelüsü) olan" -dedi- Bozbey; "Ben getirdim seni ona, ben döktüm şarap fufaykana, ben bunların hepsini düşündüm, Anika nine de kendinden bir şey daha ekledi.

– Bu sen miydin? Kim koyunlarımı taşıdı o zaman? Sen kabahatli misin? -diye- öfkelendi Sançu, yine kaldırıp tüfeğini.

– Bu doğru değil! Senin ilk şüphelenmen daha doğruydu; yabanlar yediler koyunlarını. Sen iyi düşünürdün, ama çok konuyu hesaba katmadın. Sançu, sen yaşarsın bu köyde yirmi beş yıldır da hiç bilmezsin ne adetleri, ne insanların inançlarını. Sen geldin kasabadan bu yerlere, ama bu vaktin içinde istemedin bilmeyi bizi, sen "bizim kişimiz" olmadın. Eğer ki düşüneydin senden başka kimseler için; sen bilecektin çok ilginç konular var bu köy ve köyün insanları için. İşte sana bir örnek; "Bozbey", benim lakabım, çevrilmiştir "yabanı" ya da "canavar" eski Gagavuzca'dan. Ha daha evvelki zamanlarda bizim dedelerimiz evcilleştirdiler yabanları onlar bizim koyunları yemesinler hem korusunlar diye. Bende şimdi de var bir sadık dişi yabanı beş koca yavrusuyla.

– Ve sen düşündün, hani senin yaban yavrucukların daha pahalı mı [değerli mi]? -diye- sert sordu Sançu.

– Bu da doğru değil. Ben düşündüm, hani sen artık kendi ölünü kazandın. Ama sonra ben bundan vazgeçtim.

– Niçin?

– Hep o; Anika nine.

Sançu bir şeyi anlamazdı, hem anlamayıp bakardı Bozbey'e.

– O söyledi bana, hani senin ilk lafın, ne zaman sen geldin kendine; Matrona'ydı, senin kızının adı. Sen pişman olurdun, hani bir şey bilmiyorsun onun yaşamı ve kaderi için. Ve ben hesapladım, hani daha gerekli sen yaşayasın da bilesin, nice senin kızın yaşar, nereye düştü o.

– Kızımı niçin buraya katarsın?

– Sen ondan kurtuldun, sen onu hemen sattın! Düşünmeyip, ne bekler onu o yabancı yerlerde, sormadın, o ne ister kendisi, -diyerek- sıkıp dişlerini öfkelendi o.

Bozbey oturuyordu döşeğin kenarında, elleri titriyordu. Kandilcik hep yanardı da sadece şimdi Sançu farketti, hani komşusu bem-beyaz olmuş kart [yaşlı] dede gibi: bir kara saç da kalmamış kafasında.

– Ben onu severdim, o da beni, -diye- tam gözünün dibine [dibinä – içine] bakarak, söyledi Bozbey. "O büyüdü benim gözlerimde, benim ellerimde. Ben onbir yaşındaydım, o doğduğunda. Ama ben hepsini tutarım aklımda.

– Dur, Mariya kendi razı oldu gelin olmaya, -diye- kesti Sançu.

– Kim ona sordu? Sen ona sordun mu ne o ister? O korkardı senden! Korkardı sana geri söylemeye, seni gücendirmeye. Karını gömdüğünle, sen, kendi kahrından [acından] gayrı, hiç kimseyi görmezdin.

Bozbey biraz soluğunu çekti de ekledi:

– Ama benim de kabahatim var. Ben uğraşmadım onu kurtarmaya, korumadım onu. Ben yoktum o zaman köyde; donanmadaydım (armatadaydım). Ama nice sen üç günün içinde onu everdin de verdin onu bir yabancı adama; ben şaşarım! Ne kadar para ve varlık [mülk, servet] o sana adadı [söz verdi] Matrona'yı, biricik kızını, veresin diye?

– Affet bunu ben bilmezdim… (Prost et: Bağışla – bazen insanlara bazen Tanrıya seslenerek.)

– Ben Matrona için seni bu yaşamımda bağışlayamayacağım (prost edämeyecäm)! Nice kıydın onu da, beni de! O seni affedecek (prost edecek) – sen onun babasısın. Ama benim kabahatim benimle bütün hayatıma (yaşamaya) kalacak, -diyerek- acıyla sonuca geldi Bozbey. "On gün önce (geeri) ben kağıdı (kiyadı – mektubu) gördüm avluda: o düştü benim hem senin kapıların arasına da ben onu kaldırdım. Postacı bakmadı, nereye attı kağıdı, oysa rüzgar mi kovaladı onu benim avluma. İlkten isterdim sana vermeye o kağıdı, ama görünce Mariya'nın yazısını, ben dayanamadın da okudum onu. Matrona'cığım yazardı, hani yaşamak yabancı yerde pek zormuş da o ölmeye razıymış, yeter ki yaşamamak için o adamla. Benim kanım kaynadı senin hesapsızlığına da, o iğrenç adamaya [anlaşmaya], kime sen biricik kızını verdin. İşte o zaman düşündüm seni biraz korkutmaya; doğru söylerim, inan. Fikrime göre aslında öldürmem; öldürmeyecektim (Allah korusun bu günahtan!), ama iyice korkutacaktım.

– Niçin yabanlar o zaman? Gelecektin de vuracaktın beni uyurken, bende kilit olmadığını sen biliyorsun.

– Ben gördüm nice sen bilerdin bıçakları “Canavar yortularında”. Ne zaman ki yok saygı adetlerimize hem varlığımıza, nice de yaşlılara [karılara]; orada temel yıkılır.

İkisi de sustular. Derin soluyup, Bozbey kalktı da yaklaştı Sançu’nun elinde tuttuğu tüfeğe doğru, daha yakından vursun onu diye.

– Ben istemiyorum seni öldürmeyi. Matrona beni affetmeyecek; dedi yavaşça Sançu, ama titreyen parmaklar ansızdan bastılar tetiğe.

Sessizlik. Söndü ateş kandilcikte, sanki rüzgar da sokakta sesirgendi [karşılık verdi, yankılandı] gecenin arasında [yarısında] atışa. Sançu’nun dudakları morarmışlar, hiç bir laf da çıkmazdı. Ama bir vakitten sora ona yetişti komşunun sesi:

– İşte, şimdi bacayı düzeltmek gerekecek. Yaz değildir! Sen öyle avcı – nice ben horu (halay) oyuncusu! -diyerek- toz duman içinden bağırdı Bozbey.

Sançu rahatça soluyordu.

Kim bilir, ne kadar daha onlar öyle laf ettiler, ama sabaha karşı, gün doğmasında Sançu koştu komşunun beygirlerini de gitti Matrona’yı dolaşmaya. İnsanlar söylerler, hani yabanları o çayırda daha çok kere gördüler, ama o vakitten sonra onlar hiç kimseye zarar vermediler…

Ama şimdi de “Canavar yortularında” kesen-diken (kesän-dikän) işleri yapmaya gerek yoktur. Daha iyisi canavarı kanla çağırmamaktır! Canavarı, nice bu yortunun sembolünü, nice iyi uğura çevirmeye gerek var; o yüzden (onuştan) Kıran ayın başlantısında [Aralık ayının başlangıcında], ilk karla, ballı pita [mayasız ekmek] yaparlar.

– Peki hepsini sen mi bugün yaptın? -diye- sordu torunu.

– Öyle, tatlı yavrucuğum!

– Kaç ballı pita yiyeyim beni yabanlar yemesinler diye, nine?

Babucuk [ninecik] gülümsedi de kucağına aldı torununu:

– Ben yapacağım hepsine kalsın – sana da, yabanlara da. Hadi, geç oldu; şimdi uyumaya, zira yabanlar gece arasında pita almaya gelecekler.

Mila Kurudimova
Çiçek ayı (Nisan), 2017
Kaynak: Ana Sözü Gazetesi, Tarih: 30 Kasım ay (Noyabri) 2017, № 21-22 (688-689)

Çeviren: Deniz Karakurt

Ek bilgi:

Gagavuzların En Çok Sevdiği Baharat “Mürde” (Mürdä)

Oldukça garip ve tercüme edilemez bir adı olan bu geleneksel Gagavuz baharatının hazırlanmasının birçok yolu vardır. Her yaşlı ve orta yaşlı Gagavuz kadınının “Mürde” yapmak için kendi tarifi vardır, ancak herkes bunu paylaşmaya hazır değildir. Bu konuda komik şakalar da vardır: “Mürde bağımlılık yapar”, evet kulağa komik gelse de doğrudur. Mürde Gagavuzların olmazsa olmazıdır. Bugün Gagavuzya dışında yaşayan arkadaşlarımın çoğu, buraya ziyarete geldiklerinde, her zaman bu şaşırtıcı ve inanılmaz lezzetli baharattan büyük miktarda stoklarlar. Mürde sıcak yemeklere eklenir, ana yemeklerin hazırlanmasında kullanılır. Buna ek olarak, onu kullanmanın oldukça popüler bir yolu daha var. Bunu çocukluğumda, büyükannemin evinde yaşarken öğrendim. Küçük bir kapta bir tutam tuz, birkaç çay kaşığı mürde, birkaç yemek kaşığı ayçiçek yağı karıştırılır ve içine bir ya da iki diş sarımsak sıkılır. Haşlanmış yeni patatesler bu karışıma batırılır. Bence her Gagavuzu çocukluğuna geri götüren bu iddiasız köylü yemeğinden daha lezzetli bir şey yoktur. Fırından yeni çıkmış ekmeğin üzerine de mürde serpebilirsiniz. Bu, toprak fırını olan bir evde büyüyen herkesin çocukluğundan aşina olduğu unutulmaz bir lezzettir.

Peki, nedir bu sihirli “Mürde”?

Andrey Şabaşov’un “Gagavuzlar – Akrabalık Terimleri Sistemi ve Halkın Kökeni” adlı eserinde yazdığı gibi, “mirude” veya “mürde” muhtemelen Gagavuzlar ve Besarabya Bulgarları arasında bir tür baharatın yayılma alanı ve kökeni açısından en tuhaf ve belirsiz olanıdır. “Mirudiya” ile bir yandan çeşitli baharatlar, otlar, toplamda 15 bileşene kadar bir karışımdan oluşan bir ürün, diğer yandan da ana bileşeni olan aromatik bir fasulye bitkisi kastedilmektedir, bu da ona kendine özgü, son derece kararlı bir koku verir. Ancak Şabaşov, “mirudiya” nın bazen adını aldığı bu “ana” bileşen olmadan da hazırlandığını belirtiyor.

Mürde nasıl yapılır?

Geleneksel olarak “mürde” aşağıdaki bileşenleri içerir: “poy otu” (tarla otu, mavi çemen), “kara naane” – (nane), “leuştyan” (hayıt ağacı), “marar” (dereotu), “selna” (kereviz), “patruncel” (maydanoz), “kırmızı biber” (öğütülmüş tatlı biber), “kara biber” (öğütülmüş karabiber), “çibrik” (kekik) ve diğerleri. Bazı ev hanımları aynı karışıma tuz ekler, bazıları eklemez. Mürde’nin hazırlanmasında kullanılan tüm otlar iyi ve düzgün bir şekilde kurutulmalıdır (serin bir yerde, doğrudan güneş ışığından kaçınarak). Aksi takdirde, ısıdan “yanarlar”, tatları ve kokuları bozulur ve bu da bitmiş ürünün kalitesini büyük ölçüde etkiler. Tüm otlar çok ince öğütülmeli ve ardından ince bir elekten geçirilmelidir. Her şey doğru yapılırsa, hazır “mürde” yeşil veya kırmızı-yeşil renkte (kırmızı biber eklenmişse) inanılmaz aromatik kuru bir karışımdır. Andrey Şabaşov’un yazdığı gibi, Besarabya’daki Gagavuzlar ve Bulgarlar arasında yaygındır.

Yazan (ek bilgi): Nata Çebotar
Çeviren (ek bilgi): Güllü Karanfil – Gagavuzyalıdır.
Kaynak (ek bilgi): Laf.md web sitesi – Tarih: 13/07/2023

***

Özgün metin

Canavar ay

(annatma)

– Halizdän mi isteersin annadayım sana bu masalı?

– Halizdän, mali!

– Sän korkmayacan mı sora?

– Korkmaktan taa da pek meraklı olêr.

Çocucak biraz eşindi patta, beklärkän, nezaman malisi çekedecek annatmaa. Masa üstündä yavaşıcık yanardı gaz lampasının ateşi.

– Hem bän beenerim, açan söndürerlär şafkları – hepsi olêr ölä büülü-masallı!

– Karannıkta insan görer taa çok, nekadar gündüz. Nesoy yaratmayı sana annadayım? – sordu malisi, kaldırdıp lampanın küçülmüş fitilini.

– Te onun için…

– Kimin için? – şaşarak, sordu malisi.

– Bän korkêrım onun adını sölemää – çaarmayım onu benim kafama! – fısırdadı çocucak da ekledi – Yabanı için.

– Yabanı mı osa canavar için mi? – seslän sordu malisi ölä, ani lampanın ateşi çeketti titremää.

Unukası sindi da saklandı yastıklar arasında malisinin patında. Bu iş malinin gözünä ilişti da onun gözleri gülümsedi. Erleşip, o çeketti annatmasını.

…Yaşarmış bir varlıklı adam. Onun soy adını kimsey tutmêr aklında. O vakıtlarda sokak yada maalä adları vardı da o adlar geçärdilär soy boylarından soy boylarına. Maaledä bu adama Sançu deyärdilär. Beki, Sançu – onun adıymış, kim şindi söyleyecek? Varmış onda oniki koyun hem bir inek: haklı varlık o vakıtlarda.

– Nesoy vakıtlarda, ma mali?

– Nezaman bän taa küçüktüm, aaçlar da – büüktülär.

Unukası şaşıp, baktı maliyä: o bilärdi herbir buruşukluu onun gözäl suratında.

– Sän dä küçüktün mü?

Bu bir candan açık soruştu – nekadar açıktı, okadar da acıdandı.

– Elbetki! Kär nicä sän – kaçardım sokaklarda, da korkardım korkunç masallardan. Ama taa da çok beenärdim korkutmaa senin gibi sulu boboçları.

Uşak ölä bir surat astı, sansın şindi aalayacek, ama malisi yalpak suvazladı onun, alma gibi, yanakları da ilerletti lafını.

Sançunun aylesi zenginmiş hem kısmetliymiş, ama bir gün onun evinä kahır uuramış. Onun gözäl, kıvrak boulu karısı ansızdan hastalanmış da üç gündä ölmüş. Biricik kızını, Mariyayı, Sançu tezdä evermiş bir zengin adama uzak hem yabancı erlerdän. Üç yıl geçti, nicä o görmedi sevgili kızını. Doorudan, Sançu pek diişti: yalnız yaşardı, may kimseylän lafetmärdi. Ama kendi işini bilärdi: hepsini kırnak hem esaplı yapardı.

O vakıtlarda kışlar suuktu: ayaz kaaviydi, taa kasım ayından derin kaar vardı. Her sabaa Sançu saat beştä kalkardı, inää saayardı, koyunnara verärdi.

Bir ayazlı sabaada girer Sançu koyun damına da görer, ani bir koyun kaybelmiş, sade kırmızı kannı iz kalmış taa tokattan çukuradan. Sançunun saçları dikinä kalkmış, ama yalnız o çukura korkmuş gitmää. “Aman, Allahım, ver bana sabur da dayanıım!” – yalvardı o Allaha.

Ozaman Sançu bişey kimseyä sölämedi. Ertesi günü – taa bir koyun kaybelmiş. Bölä o taa üç koyunu kaybetti. Beşinci gün dayanamadı Sançu da gitti komuşuna, Bozbeyä (maaledä onnara ölä därdilär).

– Bey, komuşu, nelär başıma geldi! Kimsä benim koyunnarımı taşıyêr, – oturup sakat sokak skemnäda, ofladı Sançu.

Burada öbür komuşu, ani geçärdi o zaman onnarın yanından da bir maalä heberini dä kaçırmazdı, katıldı:

– Yabanı mı otlamış koyunnarını?

Üfkelendi Sançu, kalktı gitmää, ama Bozbey onu durguttu.

– Ko biraz sular durulsun! Nereyä gidecän koyunnarı aaramaa? Çukura osa daaya mı? O – yabanın yuvasına gitmää kemik aaramaa. Sän tellän damın tokadını baala, da üzä çıkacek, kim koyunnarını taşıyêr.

Öbür günä bakêr – taa bir koyun yok, sade boz yapaa ünneri teldä kalmış. Kahırlandı Sançu, onu bütün küü güler. Gitti o evä, fufaykayı giidi, aldı tüfeyni da çayıra çıktı. Onun karşına komuşusu Bozbey geler: balaban, kaavi, salt birkaç ilk biyaz kıl peydalanmış saçlarında.

– Sän nereyä toplandın, komuşu? Yabanın yuvasına mı?

Sançu bişey demedi. Lüzgär uluyardı aaç canavar gibi. Zar-zor inandırdı Bozbey Sançuyu, ani yalnız gitmää daaya akıllı iş diildir.

Sançu gitti evä, ama uyku ona gelmäzdi. Birazdana uyukladı da göründü ona raametli karısı: sanki durêr o biyaz çemberlän da pençereyä urêr: “tuk-tuk”, “tuk-tuk”. Uyku semesi Sançu annadı, ani kimsä urêr kapuya. Hepsi karıştı onun kafasında – uyku mu osa haliz kimsä onu çaarêr mı? O hızlı atladı pattan da hızlandı tüfeenä, ani asılıydı kapunun yanında…

Çocucak kıynaş baktı kapuya dooru, sora – maliyä: o raatça örärdi iki-renkli çorabı, incä-incä dizip sıralarını. O hiç esapalmadı unukasının korkak bakışını da ilerledärdi masalı. “Yada bu halizdän mi olmuş?“ – kendi kendinä şaştı çocucak.

…

– Sançu eniştä, aç kapuyu! Bu Todi, Vasili kayınçunun oolu.

Todi hızlı içeri girdi – bim-biyaz suratı, sansın ölüyü görmüş. Elleri titirer. Annatmış o, ani evin dolayında bütün gecä yabanılar gezinärmişlär, uluyarmışlar da hepsi komuşuları brakmazmışlar raata. Çirkin iş! Sade sabaa karşı bu ulumak yavaşamış da yabanılar gitmişlär. Açan çıkmış insan sokaa – görmüşlär, ani birkaç tokatta kannı iz varmış.

Bu kerä insana hem hayvannara onnar diimedilär da büük zarar yapmadılar.

– Ne kabaatımız var? – yavaşıcık sordu Todi. – Sölärdi Angeli babu – işlämeyin “Canavar yortularında”! Kim ne dikärsä osa dokuyarsa, yada bıçaa bilärsä – canavar kanı isteyecek! Aman, nelär başımıza geldi!

– Da, bän da aklıma getirerim – anam annadardı, – düşünceli ekledi Sançu. – Ama o – hepsi babunun masalları! Bän onnara inanmêêrım!

Todi kalktı da sert baktı eniştesinä:

– Hepsi küüdä söleerlär, ani sade siz kabaatlıysınız! Sizdän hepsi belalar çeketti. Sizi ölüm aarêêr: karınızı gömdünüz, sora da kızınızı verdiniz bir yabancıya. Beki o da artık mezarlıkta leläkaların altında şansora!

Todinin gözleri yaşlan doluydu, sesi kesindi. Sançu geeri bişey demedi, baarmadı – zerä onun canının bir saklı köşesindä bu korkunç fikirlär çoktan er aldıydı: o düşünärdi, saa mı onun kızçaazı, kısmetli mi? O bilmäzdi, nereyä o düştü yabancı erlerdä, yabancı ellerdä.

Ansızdan işidildi kiminsä adımnarı kapu önündä. Bir dä içeri girdi Sançunun kayunçusu Vasili:

– Sän nereyi kaybeldin? – selämvermedään, sordu o Todiyä. – Kalktım, baktım: can-cun yok! – dadandı o çocaa, koyunnara dadanmış yabanı gibi.

– Sän kudurma evimdä! – savaştı ona karşı çıkmaa Sançu.

– Bän seninnän lafetmeerim, bän alêrım çocuumu da giderim, – doorudarak biyaz sakalını, cuvap etti Todinin bobası da çıktı içerdän.

Todi kalktı da hızlı çıktı dışarı bobasının ardına. Sançu etiştirmedi aazını da açmaa – onnar şansora gittiydilär. Vasili, onun raametli karısının büük kardaşı, hiç azetmäärdi Sançudan. Ama

nezamandan beeri Sançu everdi biricik kızını yabancı adama, daacı oduncuya – Vasili onunnan heptän lafını kesti.

Sançu taa biraz durdu, düşündü, sora çıktı harmana, saydı koyunnarı, inää su verdi, damdan taa yulaf getirdi, köpää ekmek verdi. Hayvannarlan o annaşardı taa isläă, nekadar insannarlan. Onu-bunu yaparkan, Sançu esapalmadı, nicä gün geçti da tez avşamnadı. O savaşardı bulmaa kendinä iş – sade içeri girmemää. Birkaç kerä o sesetti komuşusuna, ama o, bezbelli, yoktu evdä.

– Bozbey! – çaardı o, açan ona göründü kimin sa gölgesi kapu önündä.

Sançu benzetti komuşusuna, ama ses yoktu. Tunuk şafk ba yanardı, ba sünärdi. Ay taa duumadı da karannık gecä aktarıldı doz-dolaya.

– Bozbey! Sänmisin? – sordu taa bir kerä Sançu, yavaş yaklaşıp aul içindeki gölgeyä. Kıpıp gözlerini bir-iki kerä, baktı – gölgä kaybeldi. “Göründü mü, osa naşi?” – kendi kendinä sölenärdi o.

Bir dä kär ardında işidildi aar adımnar, ama Sançu etiştirmedi dönmää da bakmaa kim o: hepsi kap-kara oldu, da o düştü erä. Sançu tutmardı aklında, neredä o, nezamandan: kendisinä geldiynän, çıktı, ani yatarmış o yabancı bir erdä. Kafasına sansın demirlän urmuşlar, bacakları heptän uyvaşmış. Sançusavaştı kalkmaa.

– Aydın mı? Nesoy adamnar – içerlär taa domuza dayka deyincä! – sordu ihtär bir ses.

Sançu bu sesi birdän tanıdı – Anika babu, ani yaşardı küün kenarında, ama hepsi haberleri en ilk o bilärdi.

– Bän içmedim! – sert dedi Sançu. – Kim beni buraya getirdi?

– Bän getirdim. Sän yuvarlanardın köşedä kör-kütük. Senin fufaykan bütünnä şaraba kokêr, – çeketti sölenmää babu, ama Sançu acıdan oflamaa başladı da o sustu. – Çok insan geçti da biri dä kaldırmadı seni, yardım etmedi. Sän taa çok çamur içindä yataceydın, eer bän seni kurtarmaydım.

– Bän kabaatlıyım, bän bunu bilerim! Ama bän halizdän içmedim, inanın. Kabaatlıyım, kabaatlıyım, – pişman olardı Sançu.

– Neredä kabaatın var be, Sançu? – gülümsedi babu. – Kabaatlıysın, ani içtin da yoktu kim seni evä mi taşısın? Osa sän düşünersin, ne aalem mi deyecek?

– Ne aalem deyecek hiç önemni diildir! Bän kabaatlıyım benim kızçaazımın önündä. Ölecäm da ölä da bilmeyecäm, nesoy yaşêêr Maniciim – kısmetli mi, var mı saalı?

– İi, hadi – şindi ölmeersin! – kesti babu.

Sançu avuçlarlan kapadı gözlerini da çeketti hınçkırmaa. Babu Anika başka bişey demedi, getirdi ona bir çölmek çay mi, kaynak su mu. O bakışlan gösterdi çölmää da Sançu yudum-yudum içti bu faydalı kaynatmayı. Ondan halizdän tez boşladı. Bir vakıttan sora Sançu uyukladı.

Düşündä o gördü kızını uşaklarlan – onnar oturardılar sofrada da tatlı-tatlı iyärdilär taazä ekmek mürdäylän. Bu kokudan o uyandı da – babucuk kär çıkardıydı ekmää fırından da payedärdi pesmetleri. Açık borkancık mürdäylän peydalandı onun elindä.

– Al i da git evä! – sert dedi babu, hiç bakmayarak Sançuya.

– Allelem bän üfkelendirdim yabannarı, zerä onnar istämeerlär brakmaa beni raata.

– Sän taa isläă düşün, kimi insannardan sän üfkelendirdin.

Sançu düşünmeli idi mürdeli ekmää, giidi fufaykasını, şükürledi babuyu da gitti evä. Güneş salt peydalanardı, açan o çıktı dışarı. Sançu kaçarak geldi evä, sansın korkardı, ani onu kimsä tutacek. Kapu açıktı, içerdä şafk yanardı, aaç hayvannar, duyup çorbacıyı, çekettilär baarmaa. Sançu bakındı, ama bişey meraklı osa yabancı bulmadı. Bir beş minuttan sora geler Bozbey taligaylan: o pek istemäzdi lafetmää da salt ellän seläm verdi komuşusuna.

– Sabaa hayır olsun! – dedi Sançu.

– Hayır olsun! – cuvap verdi Bozbey da hızlandı evä. – İkinci gün yoldayım – zor bu kerä panayırdan geldim. Uzak yol!

Sançu salladı kafasını (o taa acıyardı) da girdi içeri. Aar kaarlı bulutlar kapadılar bütün gökü. Üç gün kaar saurdardı, suuk lüzgär uluyardı, urup ayazlı pençerelerä. Zavallı insannar saklanardılar evlerdä, soba yanında. Ama Sançu bu saurgundan hiç korkmadı – o hep erken kalkardı, hayvannara su-em verärdi, paklardı kapu önünü kaardan. O umutlanardı, ani yabannar braktılar onu raada.

Ama birkaç gündän sora onun raadını heptän bozdular. Bim-biyaz kaar yastıı örttü eri hem aaçları ilin tüülän gibi. Kaar yavaşıdı, da göktä peydalandı yalabık ay. Ansızdan gecä arasında bir çirkin ses geldi – canavar uluması. Sançu atladı erindän, alıp tüfeyni, kaçarak çıktı dışarı. O gördü birkaç gölgä ahırın yanında da iki kerä yukarı ateş etti. İşideldi köpek osa yaban hırlaması hem da kaçan insan adımnarın kaarda sesi. Sançu kaçtı harmana – ordan çayır aşırı daaya, ama ölä dä kimseyi tutup, yakalamadı. Ne yapsın – baktı-baktı biyaz kaar üstündä adımnara, ama onnar karıştılar derin daa içindä. Bu daaları Sançu isläă bilmäzdi – onuştan döndü evinä dooru. Açan o yaklaştı çayıra, daayın kenarında, komuşusu Bozbey sesetti ona:

– Sän kimdän kaçêrsın, be Sançu–batü?

– Yabanıları istärdim tutmaa, – soluklandı Sançu. – Sän burada ne yapêrsın gecä arısında?

– Ey, benim da harmanım çıkêr bu çayıra. Bän ateş etmeyei işittin da çıktım bakmaa, ne oldu. Seninnän naşeysa olêr bu günnär…

Sançu salt salladı elini da, bişey demeyip, gitti evä. Yıkayıp suratını taazä kaarlan, o girdi içeri da yattı uyumaa – sade hızlı unutmaa bu korkulu olayı deyni. Ama saat üçtä-dörttä o ansızdan kalktı, sansın daptur geldi. O hızlandı tüfeynä, şafkı açmayıp, hızlı giindi da çıktı dışarı. Yavaşıcık

geçip Bozbeyin yaz kufnesinä, angısının kapuları salt incä tellän baalıydılar, o girdi içeri, neredä tatlı uyaardı komuşusu.

– Sän sesettin bana, nezaman bän gidärdim çayırdan evä: sän benim ardımdaydın, – tüfään suuk kavalınnan diip Bozbeyin çıplak güüdesinä, seslän dedi Sançu.

Bozbey sa uyku semesi açtı gözlerini da annamayan bakardı üfkeli komuşusuna.

– Sän dedin, ani işittin patlamakları da kaçtın bakmaa ne oldu, – hep sölenärdi Sançu, biraz yımışayıp ama. – Bän çıktım aaramaa hırsızı yalnız, aykırladım çayırı da işitmedim, ani kimsä kaçsın benim ardıma. Ahırın yanında bän agördüm insan hem hayvan (ya köpek, ya yabanı) adımnarın izlerini. Bölä izleri senin aulunun içindä bän çok kerä gördüm, ama salt şindi esapladım – sendä köpek yok.

Sançu sansın kendi kendinä bu matematika daavasını açıklardı, ama onu taa çözmedi da cuvabı bilmäzdi:

– Nezaman sän beni çaardın – bän hızlandım evä, sän dä gidärdim daadan. O gün, açan kimsä ardından urdu kafama – bän tanıdım o gölgeyi – o sändin!

– Sän kaçêrsın gölgenin ardına. Sän kendin bir gölgä gibi olmuşun! – yavaş cuvap etti Bozbey. – Yakışêr mı giiniim?

Sançu kayıllı salladı kafasını. Bozbey kalktı, komuşunun tüfeeni bir tarafına itirdi da hızlı çeketti giinmää. Gölmeeni iliklärkän, o uzun-uzun baktı Sançuya.

– Kabul ederim, ani burada bän yannış yaptım. Ahmakım! Ama sän bana borçluysun – nasıl da olsa, bän seni öldürmedim, – gülümseyeräk dedi Bozbey.

– Neçin?

– Babu Anika…

– Babu Anika da mı bu işä karıştı? – şaştı Sançu. – O dedi, ani buldu beni köşedä çamur içindä.

– Da kurtardı mı seni? – sordu komuşusu. – Babu Anika, kızlıında – Bozbey, mamunun lelüsu. Bän getirdim seni ona, bän döktüm şarap fufaykana, bän hepsini bunu düşündüm, babu Anika da kendindän bişey taa ekledi.

– Bu sändin mi? Kim koyunnarımı taşıdı ozaman? Sän kabaatlıysın mı? – üfkelendi Sançu, genä kaldırıp tüfeyini.

– Bu diil dooru! Senin ilk şüpelenmän taa dooruydu – yabannar idilär koyunnarını. Sän islää düşünärdin, ama çok işleri esap almadın. Sançu, sän yaşêêrsın bu küüdä irmi beş yıl da hiç bilmeersin ne adetleri, ne insannarın inançlarını. Sän geldin kasabadan bu erlerä, ama bu vakıdın içindä istämedin bilmää bizi, sän "bizim kişimiz" olmadın. Eerliim düşünäydin kimsey için sendän kaarä – sän bileceydin çok meraklı işlär bu küü hem küüyün insannarı için. Te sana bir örnek: "bozbey", benim laabım, çeviriler "yabanı" yada "canavar" eski gagauzçadan. Da taa evelki zamannardan bizim dedelerimiz evcilleştirärdilär yabannarı onnar bizim koyunnarı

imesinnär hem korusunnar deyni. Bendä şindi da var bir sadık dişi yabanı beş koca yavrusunnan.

– Da sän düşündün, ani senin yaban yavrucukların taa paalı mı? – sert sordu Sançu.

– Bu da diil dooru. Bän düşündüm, ani sän artık kendi ölünü kazandın. Ama sora bän bundan vazgeçtim.

– Neçin?

– Hep o – baba Anika.

Sançu bişeyi annamazdı hem annamayıp bakardı Bozbeyä.

– O söledi bana, ani senin ilk lafın, açan sän geldin kendinä – Matronaydı, senin kızının adı. Sän pişman olardın, ani bişey bilmeersin onun yaşaması hem kaderi için. Da bän esapladım, ani sän taa läämzım yaşayasın da biläsin, nicä senin kızın yaşêêr, nereyä o düştü.

– Kızımı neçin buraya katêrsın?

– Sän ondan kurtuldun, sän onu may sattın! Düşünmeyip, ne onu bekleer o yabancı erlerdä, sormadın, ne o kendisi isteer, – sıkıp dişlerini üfkelendi o.

Bozbey oturardı döşään kenarında, elleri titirärdilär. Kandilcik hep yanardı da sade şindi Sançu esap aldı, ani komşusu bim-biyaz olmuş kart dädu gibi: bir kara saç da kalmamış kafasında.

– Bän onu sevärdim, o da – beni, – tam gözünün dibinä bakarak, söledi Bozbey. – O büüdü benim gözlerimdä, benim ellerimdä. Bän onbir yaşındaydım, açan o duudu. Ama bän hepsini tutêrım aklımda.

– Dur, Mariya kendi kayıl oldu gelin olmaa, – kesti Sançu.

– Kim ona sordu? Sän ona sordun mu ne o isteer? O korkardı sendän! Korkardı sana geeri sölemää, seni gücendirmää. Karını gömdüynän, sän, kendi kahırdan kaarä, hiç kimseyi görmäzdin.

Bozbey biraz soluunu çekti da ekledi:

– Ama benim dä kabaatım var. Bän etiştirmedim onu kurtarmaa – korumadım onu. Bän yoktum ozaman küüdä – armatadaydım. Ama nicä sän üç günün içindä onu everdin da verdin onu bir yabancı adama – bän şaşêrım?! Nekadar para hem varlık o sana adadı Matronayı, biricik kızını, veräsin deyni?

– Prost et – bunu bän bilmäzdim…

– Bän Matronayı sana bu yaşamamda prost edämeyecäm! Nicä kıydın onu da, beni dä! O seni prost edecek – sän onun bobaysın. Ama benim kabaatım benimnän bütün yaşamaya kalacek, – acıylan sonuca geldi Bozbey. – On gün geeri bän kiyadı gördüm aulda: o düştü benim hem senin tokaltarın arasına da bän onu kaldırdım. Poştacı bakmadı, nereyä attı kiyadı, osa lüzgär mi kooladı onu benim auluma. İlktän istärdim sana vermää o kiyadı, ama gördüynän Mariyanın

yazısını, bän dayanamadın da okudum onu. Matronacım yazardı, ani yaşamak yabancı erdä pek zormuş da o ölmää kayılmış, sade yaşamamaa o adamnan. Benim kanım kaynadı senin esapsızlıına da, o iirinç adamaya, kimä sän biricik kızını verdin. Te ozaman düşündüm seni biraz korkutmaa – dooru söleerim, inan. Fikirimä görä makarki öldürmää – öldürmeceydim (Allaa korusun bu günähtan!), ama isläă korkudaceydım.

– Neçin yabannar ozaman? Gelciydin da urcıydın beni uyaarkan – kilit bendä yok, sän bilersin.

– Bän gördüm nicä sän bilärdin bıçakları "Canavar yortularında". Açan yok saygı adetlerimizä hem varlıımıza, nicä da karılara – orada temel yıkılêr.

İkisi dä sustular. Derin soluyup, Bozbey kalktı da yaklaştı dooru tüfää, angısını Sançu taa tutardı elindä – yakından ursun onu.

– Bän istämeerim seni öldürmää. Matrona beni prost etmeyecek, – yavaş dedi Sançu, ama titireyän parmaklar ansızdan bastılar tetää.

Sessizlik. Sündü ateş kandilciktä, sansın lüzgär dä sokakta sesirgendi gecenin arasında atışa. Sançunun dudakları morarmışlar, hiç bir laf ta çıkmazdı. Ama bir vakıttan sora ona etişti komuşunun sesi:

– Te, şindi bacayı lääzım olacek düzmää. Yaz diildir! Sän ölä avcı – nicä bän horu oyuncusu! – toz-duman olan içindän baardı Bozbey.

Sançu raatça soluyardı.

Kim biler, nekadar taa onnar ölä lafettilär, ama sabaa karşı – gün duumasında Sançu koştu komuşunun beygirlerini da gitti Matronayı dolaşmaa. İnsan söleer, ani yabannarı o çayırda taa çok kerä gördülär, ama o vakıttan onnar hiç kimseyä zarar yapmadılar…

Ama şindi da "Canavar yortularında" kesän-dikän işleri yapmaa diil lääzım. Taa isläă canavarı kannan çaarmamaa! Canavarı, nicä bu yortunun simvolunu, var nicä isläă uura çevirmää – onuştan Kıran ayın başlantısında, ilk kaarlan, ballı pita yapêrlar.

– Kär nicä sän mi büün yaptın? – sordu unukası.

– Ölä, tatlı papucuum!

– Kaç ballı pita iyiim beni yabannar imesinnär deyni, mali?

Babucuk gülümsedi da kucak aldı unukasını:

– Bän yapacam hepsinä kalsın – sana da, yabannara da. Hadi, geç oldu – şindi uyumaa, zerä yabannar gecä arasında pita almaa gelecekläр.

Mila Kurudimova

Çiçek ayı (Aprilie), 2017